

NFOŚiGW

PRZEWODNIK PO DOKUMENTACH PROGRAMOWYCH LIFE

Wykonano w ramach Projektu Budowania Potencjału
Programu LIFE – Projekt Numer LIFE14 CAP/PL/000011

2019-09-30

Wstęp

Przewodnik jest narzędziem pozwalającym poznać Program LIFE, jego specyfikę i odmienność od innych programów Unii Europejskiej. Ma ułatwić potencjalnym Wnioskodawcom podjęcie decyzji o wyborze tego programu jako najwłaściwszego dla realizacji ich projektu. Przed podjęciem takiej decyzji konieczne jest zapoznanie się z dokumentami dotyczącymi tego programu. Celem Przewodnika jest przystępne przekazanie ważniejszych informacji nt. Programu LIFE zawartych w tych dokumentach.

I. INFORMACJE O PROGRAMIE LIFE

Program LIFE (2014-2020) jest jedynym instrumentem finansowym zarządzanym przez Komisję Europejską koncentrującym się wyłącznie na współfinansowaniu projektów z dziedziny ochrony środowiska i klimatu. Jego głównym celem jest wsparcie realizacji projektów zgodnych z celami UE w zakresie ochrony środowiska i klimatu ze szczególnym uwzględnieniem finansowania ochrony przyrody w ramach sieci Natura 2000. Budżet programu dla wszystkich krajów UE na lata 2014-2020 wynosi 3,46 mld euro.

W Polsce rolę Krajowego Punktu Kontaktowego pełni NFOŚiGW, działając na mocy Porozumienia z Ministrem Środowiska. NFOŚiGW udziela ponadto współfinansowania dla projektów LIFE.

1. Podstawowa charakterystyka programu

Podstawą prawną Programu LIFE stanowi **Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1293/2013** z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia programu działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE) i uchylające rozporządzenie (WE) nr 614/2007.

Dokument dostępny jest w wersji polskiej i angielskiej na polskiej stronie Programu LIFE: <http://www.nfosigw.gov.pl/oferta-finansowania/srodki-zagraniczne/instrument-finansowy-life/informacje-ogolne/>.

Struktura tematyczna programu LIFE i możliwe typy projektów przedstawiona jest poniżej. Program składa się z 2 podprogramów, w których wyróżnić można po 3 obszary priorytetowe.

1. Podprogram działań na rzecz środowiska
  - 1.1. Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami
  - 1.2. Przyroda i Różnorodność Biologiczna
  - 1.3. Zarządzanie i informacja w zakresie środowiska
2. Podprogram działań na rzecz klimatu
  - 2.1. Ograniczenie wpływu człowieka na klimat (Łagodzenie skutków zmiany klimatu)
  - 2.2. Dostosowanie się do skutków zmian klimatu
  - 2.3. Zarządzanie i informacja w zakresie klimatu

2. Jakie projekty mogą być realizowane?

Program LIFE oferuje kilka rodzajów wsparcia. Szczegółowo są one opisane we wspomnianym wcześniej Rozporządzeniu 1293/2013 (projekty tradycyjne, projekty zintegrowane, projekty przygotowawcze, dotacje operacyjne, instrumenty finansowe). Najbardziej popularne rodzaje projektów to projekty tradycyjne. Niniejszy Przewodnik skupiał się będzie wyłącznie na omówieniu zagadnień dotyczących właśnie projektów tradycyjnych.

3. Kto może być beneficjentem programu?

Beneficjentem programu może zostać **każdy podmiot zarejestrowany na terenie Unii Europejskiej - zarówno** podmioty publiczne, jak i prywatne, komercyjne i niekomercyjne. Projekty mogą być zatem realizowane zarówno przez jednostki samorządowe różnych szczebli, państwowe jednostki budżetowe, jednostki badawcze i naukowe, firmy oraz organizacje pozarządowe. Możliwe jest również uzyskanie dofinansowania projektów realizowanych wspólnie przez kilka podmiotów, a także projektów międzynarodowych (realizowanych przez podmioty z różnych krajów UE).

4. Rodzaje projektów tradycyjnych

Program, w ramach dwóch wyodrębnionych podprogramów, umożliwia finansowanie projektów o zróżnicowanym zakresie i tematyce:

W ramach **podprogramu działań na rzecz środowiska** możliwe jest uzyskanie dofinansowania na realizację następujących typów przedsięwzięć:

- **innowacyjne projekty z zakresu ochrony środowiska** mające na celu przetestowanie nowych rozwiązań mogących wymiernie przyczynić się do rozwiązania istotnego, zdefiniowanego problemu środowiskowego. Zakres tematyczny projektów dotyczyć może m.in. ochrony wód, gospodarki odpadami; efektywnego wykorzystywania zasobów, tj. gleb, lasów; zarządzania substancjami niebezpiecznymi oraz ochrony przed hałasem, a także poprawy jakości powietrza, w tym na obszarach miejskich. Projekty takie mogą być realizowane w ramach obszaru priorytetowego 1.1. „Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami”,
- **projekty z zakresu czynnej ochrony przyrody**, z zastosowaniem najlepszych sprawdzonych merytorycznie i najbardziej efektywnych finansowo praktyk. W ramach tych projektów przewiduje się finansowanie działań służących doprowadzeniu przedmiotów ochrony do właściwego stanu ekologicznego, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów NATURA 2000. Projekty takie mogą być finansowane w ramach obszaru priorytetowego 1.2. „Przyroda i różnorodność biologiczna”,
- **duże projekty/kampanie informacyjne** służące poprawie świadomości społeczeństwa oraz wspieraniu polityki **w zakresie ochrony środowiska** w obszarach wskazanych powyżej. Dla powyższych projektów dedykowano obszar 1.3. „Zarządzanie i informacja w zakresie środowiska”.

W ramach **podprogramu działań na rzecz klimatu** możliwe jest uzyskanie dofinansowania na realizację przede wszystkim następujących typów przedsięwzięć:

- **projekty mające na celu** wspieranie rozwoju i demonstracyjne wdrażanie innowacyjnych rozwiązań (technologii, systemów i metod) służących **ograniczeniu zmian klimatu lub dostosowywaniu się do skutków zmian klimatu**. Projekty takie mogą być finansowane w ramach obszarów priorytetowych 2.1. Ograniczenie wpływu człowieka na klimat oraz 2.2. Dostosowanie się do skutków zmian klimatu,
- **duże projekty/kampanie informacyjne** służące poprawie świadomości społeczeństwa oraz wspieraniu polityki w **zakresie ograniczenia zmian klimatu oraz adaptacji do zmian klimatu**. Projekty takie mogą być finansowane w ramach obszaru priorytetowego 2.3. „Zarządzanie i informacja w zakresie klimatu”.

5. Wysokość dofinansowania

Średnia wartość budżetu projektu LIFE wskazywana przez KE wynosi ok. 2 mln euro. W okresie 2018-2020 możliwe do uzyskania dofinansowanie ze środków unijnych wynosi **do 55% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia. Jedynie dla obszaru Przyroda i różnorodność biologiczna - do 60% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia** (75% w przypadku projektów dotyczących ochrony siedlisk gatunków priorytetowych). Ponadto, w ramach realizowanych przez NFOŚiGW działań, możliwe jest uzyskanie dodatkowego dofinansowania (w formie dotacji) ze środków krajowych wynoszącego od 10 % do nawet 35 % kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia (dofinansowanie to uzależnione jest od zakresu projektu oraz rodzaju wnioskodawcy). Beneficjentom LIFE Narodowy Fundusz oferuje również wsparcie w postaci pożyczek na zachowanie płynności finansowej przedsięwzięcia oraz zapewnienie wkładu własnego.

II. GDZIE SZUKAĆ INFORMACJI?

1. Szczegółowa tematyka projektów (dokumenty określające podstawy Programu LIFE)

W **Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1293/2013** określono priorytety tematyczne (załączniku III) w zakresie podprogramu działań na rzecz środowiska (art. 24 ust.2 lit. B. Rozporządzenia LIFE). [Uwaga - analogiczne priorytety tematyczne dla podprogramu działań na rzecz klimatu znajdują się w „Wytocznych dla Wnioskodawców LIFE - Działania na rzecz klimatu”].

W Rozporządzeniu znajdują się m.in. definicje dotyczące programu, budżet, struktura oraz cele poszczególnych obszarów priorytetowych i priorytety tematyczne podprogramu działań na rzecz środowiska.

Drugi ważny dokument to **Wieloletni Program Prac na lata 2018-2020 dla Programu LIFE**. Pełna nazwa brzmi: *Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2018/210 z dnia 12 lutego 2018 r. w sprawie przyjęcia wieloletniego programu prac na lata 2018-2020 dla programu LIFE (Tekst mający znaczenie dla EOG)*. Dotyczy drugiego okresu programowania perspektywy finansowej na lata 2014-2020 (drugi WPP).

W rozdziale 3. Wieloletniego Programu Prac na lata 2018-2020 dla Programu LIFE przedstawiona jest Tematyka projektów (tematy projektów) służących wdrożeniu priorytetów tematycznych. Te same tematy projektów powtórzone są w Wytocznych dla Wnioskodawców.

WPP dostępny jest w wersji polskiej i angielskiej na stronie: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018D0210>.

2. Jak przygotować projekt LIFE i wniosek aplikacyjny

a) *Pakiety aplikacyjne*

Pakiet aplikacyjny to podstawowy zestaw materiałów (w języku angielskim) niezbędnych do przygotowania wniosku składanego do Komisji Europejskiej. Pakiet ten jest do pobrania w postaci pliku zip ze strony KE:

<https://ec.europa.eu/easme/en/section/life/calls-proposals#inline-nav-2>

Każdy z sześciu obszarów priorytetowych Programu LIFE ma odrębny pakiet dla projektów tradycyjnych, a w jego skład wchodzi:

- Form A8 (doc) – *Deklaracja wsparcia A8*
- Application Guide (pdf) – *Wytyczne dla Wnioskodawców*
- Public body declaration annex (doc) – *Deklaracja instytucji publicznej*
- Simplified Financial Statement (excel) – *Uproszczone sprawozdanie finansowe*
- Evaluation Guide (pdf) – *Zasady oceny wniosków*
- Performance Indicators (excel) – *Wskaźniki rezultatów projektu*
- Model Grant Agreement (pdf) – *Wzór umowy dotacyjnej KE oraz Warunki Ogólne (General Conditions)*

b) *Wytyczne dla Wnioskodawców*

Wytyczne zawierają podstawowe informacje o Programie LIFE i zasadach pisania wniosków o dofinansowanie ze środków KE. Jest to najważniejsze narzędzie, niezbędne do przygotowania wniosku. Znajduje się tam również pełny zestaw **tematów projektów** (*project topics*) dla każdego obszaru priorytetowego obu podprogramów Programu LIFE.

Dla podprogramu działań na rzecz środowiska są to te same tematy projektów, które znaleźć można w Wieloletnim Programie Prac (zob. pkt. 1 powyżej). Natomiast dla podprogramu działań na rzecz klimatu tematy projektów odnajdujemy tylko w Wytycznych (nie zostały określone w WPP), przy czym tematy te sformułowano w sposób opisowy, nieco inny dla podprogramu działań na rzecz środowiska. Poszczególne tytuły Wytycznych podano poniżej:

- „*Guidelines for Applicants 2019 LIFE Environment Resource Efficiency*” (*Wytyczne dla Wnioskodawców 2019 LIFE Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami*),
- „*Guidelines for Applicants 2019 LIFE Nature and Biodiversity*” (*Wytyczne dla Wnioskodawców 2019 LIFE Przyroda i Różnorodność Biologiczna*),
- „*Guidelines for Applicants 2019 LIFE Environmental Governance and Information*” (*Wytyczne dla Wnioskodawców 2019 LIFE Zarządzanie i Informacja w zakresie Środowiska*),

- „*Guidelines for Applicants 2019 LIFE Climate Action "traditional projects"* (Wytyczne dla Wnioskodawców 2019 LIFE „Działania na rzecz klimatu”),

Łącznie 4 dokumenty dotyczą projektów tradycyjnych. Wszystkie dostępne są w wersji polskiej na polskiej stronie Programu LIFE, w zakładce Tłumaczenia: <http://nfosigw.gov.pl/oferta-finansowania/srodki-zagraniczne/instrument-finansowy-life/>.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na zamieszczoną w końcowej części Wytycznych (rozdz. 4) listę kontrolną, która pozwala szybko sprawdzić, czy przygotowany projekt jest kompletny i poprawny.

c) *Zasady oceny wniosków*

Zasady te opisują przebieg oceny wniosków złożonych do KE oraz wyjaśniają kryteria oceny. Podano także punktację, która przyznawana jest zgodnie z poszczególnymi kryteriami. Zarówno dla podprogramu działań na rzecz środowiska jak i dla podprogramu działań na rzecz klimatu zasady oceny punktowej są podobne, chociaż nie są identyczne. Tytuły Zasad podano poniżej:

- „*Guide for the evaluation of Sub-programme Environment LIFE project proposals 2019*” (LIFE – „Działania na rzecz środowiska” *Zasady oceny wniosków – Nabór 2019*),
- “*LIFE Climate Action Guidelines for evaluation of project proposals 2019*”(LIFE „Działania na rzecz klimatu” *Zasady oceny wniosków – Nabór 2019*)

W sumie są to 2 dokumenty dotyczące projektów tradycyjnych. Na polskiej stronie Programu LIFE, w zakładce Tłumaczenia: <http://nfosigw.gov.pl/oferta-finansowania/srodki-zagraniczne/instrument-finansowy-life/>, dostępne są jedynie polskie tłumaczenia przygotowane dla naboru 2018 (zbliżone do wersji dla naboru 2019).

d) *Umowa dotacji (Model grant agreement)*

Jest to wzór Umowy o dotację, jaką zawiera Beneficjent koordynujący projektu z Komisją Europejską. Załącznikiem do tej Umowy są Warunki Ogólne (General Conditions), które szczegółowo omawiają warunki realizacji projektu, koszty kwalifikowane, zmiany w umowie, sprawozdawczość i wiele innych.

e) *Zakres i tematyka projektów*

Program, w ramach dwóch wyodrębnionych podprogramów, umożliwia finansowanie projektów o zróżnicowanym zakresie i tematyce:

W ramach **podprogramu działań na rzecz środowiska** możliwe jest uzyskanie dofinansowania na realizację następujących typów przedsięwzięć:

- **innowacyjne projekty z zakresu ochrony środowiska** mające na celu przetestowanie nowych rozwiązań mogących wymiernie przyczynić się do rozwiązania istotnego, zdefiniowanego problemu środowiskowego. Zakres tematyczny projektów dotyczyć może m.in. ochrony wód, gospodarki odpadami; efektywnego wykorzystywania zasobów, tj. gleb, lasów; zarządzania substancjami niebezpiecznymi oraz ochrony przed hałasem, a także poprawy jakości powietrza, w tym na obszarach miejskich. Projekty takie mogą być realizowane w ramach obszaru priorytetowego 1.1. „Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami”;
- **projekty z zakresu czynnej ochrony przyrody**, z zastosowaniem najlepszych sprawdzonych merytorycznie i najbardziej efektywnych finansowo praktyk. W ramach tych projektów przewiduje się finansowanie działań służących doprowadzeniu przedmiotów ochrony do właściwego stanu ekologicznego, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów NATURA 2000. Projekty takie mogą być finansowane w ramach obszaru priorytetowego 1.2. „Przyroda i różnorodność biologiczna”;
- **duże projekty/kampanie informacyjne** służące poprawie świadomości społeczeństwa oraz wspieraniu polityki **w zakresie ochrony środowiska** w obszarach wskazanych powyżej. Dla powyższych projektów dedykowano obszar 1.3. „Zarządzanie i informacja w zakresie środowiska”.

W ramach **podprogramu działań na rzecz klimatu** możliwe jest uzyskanie dofinansowania na realizację przede wszystkim następujących typów przedsięwzięć:

- **projekty mające na celu** wspieranie rozwoju i demonstracyjne wdrażanie innowacyjnych rozwiązań (technologii, systemów i metod) służących **ograniczeniu zmian klimatu lub dostosowywaniu się do skutków zmian klimatu**. Projekty takie mogą być finansowane w ramach obszarów priorytetowych 2.1. Ograniczenie wpływu człowieka na klimat oraz 2.2. Dostosowanie się do skutków zmian klimatu;
- **duże projekty/kampanie informacyjne** służące poprawie świadomości społeczeństwa oraz wspieraniu polityki **w zakresie ograniczenia zmian klimatu oraz adaptacji do zmian klimatu**. Projekty takie mogą być finansowane w ramach obszaru priorytetowego 2.3. „Zarządzanie i informacja w zakresie klimatu”.

f) Wysokość dofinansowania i okres realizacji

Średnia wartość budżetu projektu LIFE wskazywana przez KE wynosi ok. 2 mln euro. W okresie 2014-2017 możliwe do uzyskania dofinansowanie ze środków unijnych wynosi **do 55% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia. Jedynie dla obszaru Przyroda i różnorodność biologiczna - do 60% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia (75% w przypadku projektów dotyczących ochrony siedlisk i gatunków priorytetowych)**. Okres realizacji tradycyjnych projektów LIFE to zwykle od 2 do 5 lat.

g) Czego nie finansuje Program LIFE

Warto zwrócić uwagę, że pomimo bardzo szerokiego zakresu tematycznego, nie jest to program z którego mogą być finansowane typowe inwestycje, takie jak np. biogazownie, farmy

fotowoltaiczne, drogi czy też ośrodki edukacyjne. Nie mogą być finansowane również badania naukowe.

3. Dodatkowe informacje

a) *Europejska strona internetowa Programu LIFE*

Jest to podstawowa strona Programu LIFE. Adres strony: <http://ec.europa.eu/environment/life>. Zawartości strony najłatwiej można przejrzeć, wybierając zakładkę SITE MAP w górnym pasku. Szczególnie warto zwrócić uwagę na takie elementy/zakładki jak:

- Funding opportunities – *Finansowanie*, gdzie odnajdziemy najważniejsze informacje na temat finansowania, w tym pakiety aplikacyjne, terminy naborów, generator wniosków e-Proposal
- Project database – baza danych zrealizowanych projektów LIFE, pomocna przy wyszukiwaniu projektów z interesującej nas tematyki lub wybranego państwa. Jest to niezbędne narzędzie w trakcie pisania wniosku, gdyż pozwala zapoznać się z wynikami projektów już zakończonych, a to jest niezbędne dla prawidłowego sformułowania celów każdego nowego wniosku.
- LIFE Publications – subskrypcja elektronicznych wiadomości LIFEnews; szereg publikacji w wersji elektronicznej pomocnych w czerpaniu wiedzy na temat Programu LIFE, niektóre dostępne w języku polskim; dostępnych jest ponad 700 filmów dotyczących projektów; ulotki, plakaty, filmy i inne materiały, niektóre dostępne również w języku polskim.
- Manage your project – zawiera dokumenty i wzory (np. wzory raportów) niezbędne na etapie realizacji projektu. Często mają one w swej nazwie „Annex no.”, gdyż są to załączniki do Umowy (Grant Agreement) zawartej pomiędzy Beneficjentem a KE; dodatkowo zamieszczono tu przykłady dobrze wykonanych działań obowiązkowych np. strona internetowa, raport laika, jak i tych rekomendowanych.
- Partner Search – to platforma do poszukiwania partnera do wspólnej realizacji projektu i zwykle chodzi tu o partnera z innego kraju.

b) *Polska strona internetowa Programu LIFE*

Polska strona Programu LIFE znajduje się na stronie internetowej NFOŚiGW. Warto zwrócić uwagę na następujące elementy:

- Aktualności – Tutaj zamieszczane są informacje o planowanych wydarzeniach, szkoleniach oraz krótkie sprawozdaniach z wydarzeń.
- Projekt Budowania Potencjału LIFE – opis zakresu projektu.
- Kojarzenie podmiotów „Find your partner for LIFE” – narzędzie pomocne do znalezienia partnera, z Polski lub z zagranicy, do realizacji projektu LIFE.
- Często zadawane pytania – dostępne w zakładce Informacje szczegółowe, stanowią skrócone wprowadzenie do Programu LIFE.

- Przykładowe wnioski – dostępne w zakładce Informacje szczegółowe. Przed przystąpieniem do pisania wniosku, warto zapoznać się z przykładowymi wnioskami realizowanymi w Polsce w ramach LIFE.
- Publikacje – dostępne w zakładce Więcej o LIFE. Są to tłumaczenia opracowań dotyczących Programu LIFE omawiające wiele ciekawych przykładów i doświadczeń zebranych w ubiegłych latach.
- Realizowane projekty – dostępne w zakładce Więcej o LIFE. Jest to pełna lista polskich projektów LIFE, pogrupowanych tematycznie, wraz z adresami ich stron internetowych. Znajomość projektów o tematyce podobnej do projektu, który planujemy złożyć jest bardzo ważna i wymagana w Programie LIFE. Inne projekty stanowiąc mogą ciekawą inspirację przy pisaniu wniosku aplikacyjnego.
- Tłumaczenia – w tej zakładce umieszczane są polskie tłumaczenia *Wytycznych dla wnioskodawców*, *Zasad oceny wniosków* oraz tłumaczenie *Warunków ogólnych*.
- Materiały informacyjne i edukacyjne – Zebrane tu materiały dotyczą niemal wszystkich polskich projektów LIFE+ (docelowo też projektów LIFE), współfinansowanych przez NFOŚiGW. Dzięki szybkiemu sposobowi wyszukiwania łatwo jest odnaleźć interesujące nas tematy.

4. Nabór LIFE 2019

Nabór LIFE prowadzony jest corocznie. Wnioski należy składać bezpośrednio do Komisji Europejskiej za pomocą narzędzia e-Proposal. W roku 2019 dla Podprogramu działań na rzecz środowiska obowiązywał nabór dwuetapowy. Etap I obejmuje złożenie Koncepcji projektu (11 stron w języku angielskim) w terminie:

- 17 czerwca 2019 roku – dla projektów składanych w ramach obszaru 1.1. Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami,
- 20 czerwca 2019 roku – dla projektów składanych w ramach obszarów 1.2. Przyroda i różnorodność biologiczna oraz 1.3. Zarządzanie i Informacja w zakresie środowiska. Pozytywnie ocenione Koncepcje projektów otrzymają zaproszenie (październik 2019 rok) do złożenia pełnych wniosków w II etapie naboru - w lutym 2020 roku.

Nabór wniosków w ramach Podprogramu na rzecz klimatu w roku 2019 jest naborem jednoetapowym z terminem składania pełnych wniosków:

- 12 września 2019 roku – dla projektów składanych w ramach obszaru 2.1., 2.2. i 2.3.

5. e-Proposal, czyli generator wniosków Komisji Europejskiej

Wnioski LIFE składane są do KE za pomocą elektronicznego generatora wniosków on-line o nazwie e-Proposal. Sposób rejestracji i zasady funkcjonowania tego narzędzia opisano w Wytycznych. Nie ma możliwości zobaczenia wzoru wniosku np. w postaci pliku, ale taką możliwość daje przejrzenie przykładowego wniosku (patrz pkt 3.b) Przykładowe wnioski). Ponadto szczegółowe opisy poszczególnych formularzy wniosku znajdują się w Wytycznych. Dostęp do e-Proposal można uzyskać ze strony KE, z zakładki Funding (*Finansowanie*).

III. Dofinansowanie Programu LIFE ze środków krajowych

Przed złożeniem wniosku do KE o dofinansowanie ze środków LIFE, można ubiegać się też o współfinansowanie projektu ze środków NFOŚiGW. Należy złożyć odrębny wniosek do NFOŚiGW. Informacje uzyskać można ze strony: <http://www.nfosigw.gov.pl/oferta-finansowania/srodki-zagraniczne/instrument-finansowy-life/>. Dokumentem, który określa szczegółowe warunki jest Program Priorytetowy Współfinansowanie Programu LIFE.

W ramach realizowanych przez NFOŚiGW działań, możliwe jest uzyskanie dodatkowego dofinansowania (w formie dotacji) ze środków krajowych wynoszącego od 10 % do 35 % kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia (intensywność dofinansowanie uzależniona jest od zakresu projektu oraz rodzaju wnioskodawcy). Narodowy Fundusz oferuje beneficjentom LIFE, którzy zawarli już Umowę z NFOŚiGW na współfinansowanie projektu, wsparcie w postaci pożyczek – na zachowanie płynności finansowej przedsięwzięcia oraz zapewnienie wkładu własnego.

IV. Podsumowanie

Istnieją różne sposoby zapoznania się z programem LIFE, począwszy od dokumentów Unii Europejskiej poprzez strony internetowe, Wytyczne oraz Zasady oceny wniosków. Krajowy Punkt Kontaktowy LIFE regularnie organizuje szkolenia skierowane do potencjalnych wnioskodawców. Co roku organizowane są też Dni Informacyjne LIFE w trakcie których dowiedzieć się można jak napisać wniosek LIFE (sesja plenarna), spotkać i porozmawiać z beneficjentami Programu LIFE (stoiska projektowe) jak też wziąć udział w dyskusji na któryś z omawianych tematów (sesje tematyczne).

Ponadto KPK LIFE udziela informacji na temat Programu LIFE oraz prowadzi indywidualne konsultacje dotyczące koncepcji wniosków, które będą składane do Programu LIFE. Bieżące kontakty dostępne są na polskiej stronie Programu LIFE: <http://nfosigw.gov.pl/oferta-finansowania/srodki-zagraniczne/instrument-finansowy-life/>. Można również wysłać zapytanie e-mail na adres: life@nfosigw.gov.pl